

Székely Zsuzsa: Hogyan segíthetik az örökbe fogadó szülők a roma gyermekük identitásának a fejlődését?

Mózeskosár Egyesület 2016 január 26-ai csoporttalálkozóján elhangzott beszélgetés leirata

a leiratot készítette: Keresztes-Takács Orsolya (keresztes-takacs.orsolya@ppk.elte.hu)

A roma téma, nem új téma nálunk, de Szilvási Lénának az itteni megjelenése még jobban felkavarta az érdeklődést, hiszen az ő örökbefogadott fia már felnőtt, így az identitásfejlődés egész útját tárta itt elénk. De remélem a mai este folyamán több lehetőség lesz arra, hogy itt a jelenlévőket is érdeklő kérdések felmerüljenek és arra együtt keressük a választ. Lehet, hogy valaki úgy jött most ide, hogy erről egy előadást fog hallani, de igazán azt gondolom, arra nagyobb szükség van, hogy beszéljünk erről a témáról úgyhogy én inkább csak pár dolgot felvázolnék a témával kapcsolatban, amiről lehet, hogy aztán vitatkozni is fogunk, ha nem mindenki úgy gondolja, ahogy azt itt felvázolom.

Először is az identitás fogalmáról tényleg csak 3-4 mondatot mondanék. Hogy az identitás – bár nem érdekes – latin eredetű szó és azonosságot, vagyis ebben a vonatkozásban önazonosságot jelent, ami magában foglalja az állandóságot is, tehát ebben az értelemben használjuk. Elsősorban a ki vagyok én kérdésekre adott válaszokat foglalja magában, ami az egyediségünket jelöli, a mi fizikai valónkat, ami nem megváltoztatható, nem lehet kétszer születni, így van benne egy folytonosság, állandóság és kontinuitás is. A személyiség állandósága, ami a fejlődés során nyilván változhat is. A másik aspektusa az arra a kérdésre ad választ, hogy milyen is vagyok én. Betöltünk az életünk során különböző szerepeket: szülő, gyerek, foglalkozás, réteghez tartozás, etnikum szerinti identitás és az hogy ez hogyan történik az életünkben, milyen módon ez az ilyen vagyok én kérdésekre a válasz. És ez tulajdonképpen az identitásunk társadalmi vonatkozása vagy kapcsolódása, mert ezek a társadalmi azonosítások, minősítésekkel fogalmazzák meg mások rólunk, vagy mi magunkról, hogy milyenek is vagyunk, hogyan töltünk be egy szerepet. Divatos ez a gender fogalom, hogy hogy vagyok én a nemi szerepemmel, vagy akár a különböző etnikai csoporthoz tartozást is különbözőképpen élheti meg valaki. Például az előítéletek is ezt befolyásolhatják. Tehát itt van a társadalmi vonatkozása annak, hogy milyen vagyok én. És van egy másik, egy harmadik aspektusa is az identitásnak a „mi” fogalma, ami szintén egy társadalmi identitást jelent. Ez részben választható a valamilyen csoporthoz tartozás, részben antropológiai adottságok és társadalmi kötöttségek is meghatározhatják azt, hogy egyáltalán milyen csoporthoz tartozhatunk. És az utolsó aspektus, az valami nézet- vagy eszmerendszerhez való tartozás, ami szabadabban választható, de azért az a történelmi közeg, amibe beleszületünk, nyilván egy bizonyos mértékig ezt determinálja vagy meghatározza. És hogyha ez az identitás, akkor mit kezdhetünk mi ezzel, vagy mit is jelent ez számunkra, szülőként, örökbefogadó szülők számára és főleg akik roma gyereket nevelnek, önáluk ez még bonyolultabban felmerülő kérdés? Erikson óta, aki már vagy 60 éve megalkotta az identitásfejlődés pszichoszociális elméletét és menetét tudjuk, illetve az ő elmélete segített minket arra, hogy szülőként hogyan segítsünk a gyerekünk stabil identitástudatának az alakulását. Természetesen nem kívánom itt a mai estén Erikson elméletét ismertetni, de annyit azért fontosnak tartok belőle kiemelni, hogy féléves kortól kezdődik tulajdonképpen az identitás alakulása az első szeparációval, amikor a külső és belső én elkülönül, a testséma kialakulása ez a kiinduló pontja ennek. Hároméves korra, ezt az énéjlődés csúcsának is

szokták mondani, körvonalazódik a személyiségünk, ami a társas térben fogalmazódik meg és létrejön az önreflexió képessége, amikor önmagunkat külső személyként tudjuk észlelni és ez tulajdonképpen az identitásunk alapja. Az énalakulás az kulcsfontosságú az identitásfejlődés történetében és ha erre nem megfelelően reagálnak a referenciaszemélyek – a gondozók, jelen esetben itt a szülők, akiről beszélünk – akkor sérül az önkép, az önbizalom és bizalom. Ez elsősorban a szülők és örökbefogadó szülők részéről az elfogadás és a pozitív tükrözés hitelességét jelenti, úgy gondolom.

A stabil vagy reális identitás az 3 dolog egyensúlyából vagy harmóniájából tevődik össze. Az egyik az, hogy (1) milyennek gondolom én magam, a másik, hogy (2) milyennek tükröznek engem a környezetem és a fontos személyek, és hogy (3) mit gondolok én arról, hogy milyennek láthatnak engem. És ha ennek a háromnak az egyensúlya felborul, akkor az identitás nem reális, az énkép sérül. Nem tudom érthető ez így. Szélsőséges esetben Napoleonnak gondolom magam, de nem annak látnak, akkor itt patológia van, szélsőséges egyensúlyfelborulása ennek a háromnak.

Tehát szeretném még egyszer kiemelni, hogy az identitás egy tudati struktúra, állandóságot és kontinuitást jelent. Antropológiai és történelmi meghatározottsága is van. De van egy viszonylagos változékonysága is, amit az Eriksoni pszichoszociális fejlődés tesz lehetővé, a mindig újabb és újabb szerepek betöltése és a változhat a társadalmi megítélés révén is, amiben bízunk, hogy az előítéletesség változik, pozitív irányba és akkor a társadalmi megítélése a roma etnikumhoz tartozás énképre gyakorolt hatási is változhat.

Akkor térjünk át a roma kérdésre, vagyis az örökbefogadott roma gyerekek identitásfejlődésére. Éppen a Romadoptban is valaki felvetette, hogy a legjobb az lenne vagy legoptimálisabb, ha roma gyerekeket roma szülők nevelnék. Na, most erről itt nem kell beszélünk, hogy elfogadhatjuk, hogy ez egy optimálisabb megoldás lenne a roma gyerekek örökbefogadására, de mindannyian tudjuk, hogy ez miért nem lehetséges, mert nincs annyi roma örökbefogadó, mint amennyi roma gyereknek keresünk mi örökbefogadó családokat.

A személyiségünk kiskortól kezdve a szülőkkel való azonosulási folyamatban bontakozik ki. A gyerekek a környezet, a családtagok is keresik és jelzik is a hasonlóságokat a szülők és a gyerekek között. Minél több a beazonosítható hasonlóság, a szülők és gyerekek között tulajdonságaikban (külső, belső jegyek mentén) annál egyszerűbb is lehet ez az azonosulási folyamat a szülő és gyerek között. Az eltérő etnikai külső jegyek kimondhatjuk, hogy nem könnyítik meg azt az azonosulási folyamatot. Persze belső hasonlóságok, gesztusok, nézetek, értékrend átvétele eltérő etnikai származásnál is megvalósulhat a szülő-gyerek kapcsolatban. Véleményem - és ezekkel majd lehet vitatkozni -, hogy örökbe csak az fogadjon, aki el tudja fogadni azt a tényt, hogy a gyermek származása az örökbefogadásban mindig bizonytalan lehet. Ezt még a nyílt örökbefogadásoknál is mondani kell, (bár Judit kiment, de pont a vasárnapi Romadopton is valaki ezt vetette fel) hogy talán ott nagyobb biztonsággal kizárható, hogy nem roma származású a gyerek. Hát, aki ismeri egy picit is a mai nyílt örökbefogadási közvetítő gyakorlatot 99%-ban képzelt apát jegyeznek be az első anyakönyvbe, úgyhogy innentől kezdve nem tudom milyen garanciák lehetnek biztosabbak a nyílt örökbefogadásban a származásra vonatkozóan. Azért fontos dolog ez, hogy az a véleményem, hogy csak az fogadjon örökbe, aki ezt el tudja fogadni őszintén, mert az etnikai származás, ahogy előbb az identitásról beszéltem, nem megváltoztatható és nem is letagadható, csak a megélése különbözhet az életutak és személyiségvonások különbözősége mentén. Előfordul, hogy ami

egy kicsi gyereken örökbefogadáskor nem látszik, az később nagyon feltűnő rasszjegyekként mégis megjelenhet a küllemén. A romaságot el nem fogadó családokban ez nagyon gyakran, nagyon nehezen kezelhető helyzeteket tud teremteni és erre tudnánk is azért példákat is mondani, például nagyszülők részéről megkülönböztetés az unokák között. És azt sem tartom szerencsésnek, amivel szintén gyakran találkozom, hogy különböző kompromisszumok például a várakozási idő lerövidítése érdekében, vagy nagyon gyakran, mert az „én ideálom” nem engedi meg, hogy kimondjam, hogy nem tudok elfogadni roma gyereket vállal valaki roma gyermek örökbefogadását. Az ilyen esetekben a következmény az lehet, hogy soha nem lesz hiteles az elfogadás tükrözése a gyerek felé. Nagyon sokan szokták idézni ezt a történetet, ami a Nők Lapjában pár évvel ezelőtt megjelent, akik ha jól emlékszem, hogy annak reményében, hogy akkor majd születik gyermekük, vagy az időt nem tudták már tovább várni, már nem emlékszem pontosan, de végül is roma kislányt fogadtak örökbe és ugyanő próbálta megölelni, megpusztilni őket, de a cikkben azt írták, hogy bűdösnek érezte a gyerekeket. Szóval képzeljük el azt az ölelést gyerekként, ahol a szülő ugyan megölel, megpusztil, de közben engem bűdösnek érez. A ki nem mondott elutasítottságot nem lehet megérezni a gyerekeknek. Tehát csak az őszinte elfogadás lehet, amiből elindulhat egy roma gyerek örökbefogadása.

És akkor mondjunk példákat a letagadás, elhallgatás veszélyeire is. Például az első változat, ha ugye nem tudja a gyerek, nem beszélünk a származásáról, akkor lehet, hogy másoktól átveszi a roma előítéletességet, akár rasszizmus ót mielőtt is megtudná, hogy ő maga is roma származású. Konkrét rövid eset: két évesen vitték haza a kisfiút olyan szülők, akik nem akartak roma gyereket, nem is látszott rajta – ez egy zsámbéki történet, azóta azt a csecsemőotthont bezárták – és itt a Mózeskosár első éveiben jelent meg az örökbefogadó anya, amikor a gyerek 10 év körül volt. Zokogva mondta, hogy azt se bánná, ha ufo színe lenne a gyerekeknek, de 2 évesen nem látszott rajta, nem tudták róla, nem akartak roma gyereket és bizony mire iskolás lett a gyerek olyan erősen megjelentek a küllemén a rasszjegyek, hogy elkezdtek, hát csúnya szavakkal illetni a származása miatt az iskolában és az addig problémamentes gyerek teljesen kifordult magából. Agresszív lett, verekedett, mindenkivel szembefordult, opponált, elég egyértelmű, hogy nem tudta elfogadni, hogy ő az lehet. A másik rövid példa erre, amivel pár évvel ezelőtt találkoztam és a Romadoptban vasárnap ezt az esetet felemlítettem. Egy felnőtt örökbefogadott férfi pár év után hazatért Ausztráliából és meglepetten tapasztalta, hogy nem mentek ki elé a repülőtérré. Már csak az apja élt, elment az apja lakására és akkor monda az apa – ugye amíg kiskorúként nevelték addig felelősségtudatból, meg hát egy gyerek felé ezt az elutasítást nem lehet megtenni –, addig nem mondták neki, meg nem is közöskítették ki a családból, de most, hogy már 30 körül visszatért Ausztráliából, monda neki, hogy ne is gyere többet, mert roma nem kell a családban. Így tudta meg, hogy cigány és jött a Tegyeszbe, az iratanyagába megnézni, hogy igaz-e, mert nem tudja magáról elhinni, egyébként azért csoda, hogy még nem gondolt rá, hogy lehet roma, de nyilván Ausztráliában ez nem úgy vetődik fel, annyi náció van ott. Hát nem tudom, hogy most hogy dolgozik ezen, de gondolom nem könnyű neki.

Ha elhallgatjuk, hogy a gyermek roma származású, mielőtt mi kialakíthatnánk benne a pozitív megerősítéseink révén az ő roma elfogadottságát, előfordulhat, hogy mások fognak negatív módon, „le bűdös cigányozni” mondjuk a gyereket a környezetében. Erre is találtam egy példát az emlékeimben szintén itt a mindennapi családokkal való foglakozásban. Úgy vitte haza a két év körüli örökbefogadott gyermeket a szülő, hogy ő tudta a neve és minden alapján is, hogy roma származású, erről azért valamennyi tájékoztatást is kapott, de nem monda a

gyereknek. És amikor elsős lett, akkor hazament és hát ő is ilyen csúnyákat mondott a cigányokra. Ekkor mondta neki a nő, hogy jajj hát nem szabad, a cigányok is ugyanolyan rendesek és nem szabad csúnyát mondani rájuk és még ezt az alkalmat sem ragadta meg, hogy ezt a dolgot a helyére tegye. És amikor ezt az egészet elmesélte, akkor már a következő tanévben voltunk és akkor már azt mesélte, hogy sírva jött haza a gyerek, mert lecigányozták. Ezek utólag már elég nehezen helyre tehető helyzetek.

És az is előfordulhat és ilyenekkel is találkozhatunk, hogy bár nem mondja a szülő a gyereknek, hogy roma származású, de egy adott konfliktushelyzetben mégis ő lesz, aki a gyerek fejébe vágja negatív konnotációval. Mondjuk a serdülőkről köztudott, hogy lustácskák, nehezen kelnek fel és gyakran a tanuláshoz is nem úgy fű a foguk, mint előtte és ezt a kamaszkori átmeneti problémát cigánylustaságnak véli a szülő és ilyen módon egyszer csak kiszalad a száján idegességében elsőként ez, hogy „mégiscsak kiütözik a vér, azért vagy ilyen lusta disznó gyerek.” Ez megint nem egy szerencsés dolog.

Nemrégiben meg valaki pont azt mesélte el egy negatív következménye az elhallgatásnak, hogy sosem mondták a szülei, hogy ő roma származású, de főleg serdülőkorban egyre inkább úgy érezte, hogy nagyon bizalmatlanok az ő befolyásolhatóságával, rosszra való hajlamával kapcsolatban, amiben főleg a romákkal kapcsolatos sztereotípiák voltak az ő félelmek. Tulajdonképpen csak nagykorúságakor tudta meg hogy roma származású és hogy ez ezzel függött össze és szerencsére nála nem, de sajnos sok esetben önmagukat beteljesítő jóslattá válnak, mert ha a szülő nem bíz benne, végül én sem bízom saját magamban és valóban bekövetkezik a fokozottabb befolyásolhatóság.

Mónika is ismer ilyen történeteket élőben is van ilyen, aki bizony a származáskutatásakor tudja meg, hogy roma származású. Egy felnőtt örökbefogadott 30 éves kora körül kereste meg a vérszerinti szüleit és egy roma párral találkozott. Soha nem gondolta volna, mert az ő küllemén nem látszódott, mikor ez megtörtént a következő összejövetelünkre platinaszőkére festett hajjal jött. Szóval ezt beépíteni harmincegynéhány évesen az identitásba nem biztos, hogy sikerül egyáltalán, azóta tudjuk, hogy pszichológushoz jár.

Na akkor tehát a különböző lehetőségek: Amikor örökbefogadjuk a gyereket nem látjuk, nem is tudjuk, hogy roma vagy nem roma és akkor mit tehet ebben az esetben egy örökbefogadó szülő, aki nem szeretne ezekbe a hibákba esni, mint amiknek a negatív következményeit felvázoltam. Azt gondolom, hogy az előítélet mentes kommunikáció az etnikai mássággal kapcsolatban ez egy alapvető dolog minden örökbefogadó családban, hiszen sosem lehet tudni, hogy a gyermekünk ereiben milyen vér folyik. És hogy minél korábban kezdjünk el annak lehetőségéről beszélni a családban, hogy nem tudjuk, lehet hogy ilyen vagy olyan származású, hiszen ezt valóban nem tudhatjuk. Ez bizony már az iskoláskor előtt egy téma kell, hogy legyen, hiszen az identitásunk alapjait, azt, ahogy az előadásom elején felvázolt elméleti vázlatban is mondtam, az én kialakulással párhuzamosan tehetjük meg ennek az alapjait.

Komment: A magyar rendszerben kétféle örökbefogadó van. Az egyik, akinek mindegy csak gyerek legyen, ő nagy valószínűséggel roma gyereket kap. A másik kiköti, hogy roma gyereket nem szeretne örökbefogadni. Erre a második csoportra vonatkozik ez a tanács? Mert ugye náluk lehet bizonytalan származású gyerek, a másik csoport számíthat rá, hogy roma gyermeket kap. Aki elfogadja, az jó eséllyel roma gyereket kap, aki viszont kiköti, hogy nem akar, ott jön be a bizonytalan származás?

Zsuzsa: Praktikusan őrjük vonatkozik.

Komment: Szerintem a másik csoportra is vonatkozhat, mert származásnál más származású is lehet, attól függetlenül, hogy valószínűbb, hogy roma.

Komment: Az nem automatikus, hogy egy szülő mondjuk elfogadó, tehát nekem mindegy, de hogy ezt közvetíti is a gyerek felé. Ilyen értelemben szerintem a másik kategóriának is fontos, hogy ezt az elfogadást adja tovább a gyerekeknek.

Zsuzsa: nem ez volt szerintem a kérdés, hanem, hogy azok a tanácsok, amikor arról beszéltem, hogy ha nem is tudjuk, nem is látszik rajta, akkor is foglalkozzunk ezzel a témával én így gondolom. Mert aki elfogad roma származású gyereket és kap egy sötétbőrű és más tekintetben is olyan rasszjegyű gyereket azért meglepődnék, de mondjuk azt, hogy Márió volt az apukája. Vagy Jordán orvostanhallgató, de közben a környezete mindig beazonosítja cigánynak. Ugye nem csak azok vagyunk, aminek gondoljuk magunkat, hanem aminek visszatükröznek és ahogy látnak bennünket az megúszhatatlan.

Komment: Az a válasz, ha valaki nagyon úgy érzi, hogy nem tud, vagy a családja nem tud befogadni egy fél cigánygyereket sem, csak fehérbőrűt, kékszeműt, zölde szeműt, ha ez a házaspár nagyon nagyon fél, akkor nem szabad örökbefogadnia. Tehát aki örökbefogadó, annyi elfogadás kell, hogy ha nem is cigány az anyja annak a gyerekeknek, de a család lehet, apja lehet, ezt senki nem tudja és garantálni sem tudják. Tehát ha ez is probléma valakinek akkor lehet vissza kell lépnie az örökbefogadástól, lehet, hogy nem az ő útja az örökbefogadás.

Komment: Most a Zsuzsa egy konkrét dolgot kezdett mondani és szerintem az volt a kérdés, hogy konkrétan elkezdni azzal foglalkozni, hogy akár te is lehetsz roma származású, mert nem biztos, hogy az is elkezd ezzel foglalkozni, aki...

Zsuzsa: Ő az aki leginkább menekül ezelől a téma elől leggyakrabban.

Komment: Legfeljebb csak az a kérdés, hogy ha én roma gyereket szeretnék örökbefogadni és mondjuk úgy tudom, hogy azt is fogadok örökbe, mert nem tudhatom róla biztosan akkor sem, hogy akkor is ezzel a bizonytalansággal indítsam a dolgot...

Zsuzsa: Nem hát akkor nyilván nem. (...)

De ebben az esetben is fontos, hogy ne zárkózzunk el az elfogadható roma kapcsolatoktól és azért azt gondolom, hogy lehet találni mindig olyan értékrendű, gondolkodású roma embereket, mint az adott örökbefogadó család. Ragadjunk meg ebben az esetben is minden lehetséges alkalmat pozitív példák felmutatására a gyerekek számára.

Milyen következményei lehetnek egy ilyen elhallgatásnak, ha nem látszik rajta vagy nem beszélünk róla? Lehet, hogy születik pl. egy igen csak roma küllemű gyereke ennek a szőke kékszemű gyerekeknek és lehet, hogy igen-igen komoly válságba fog kerülni az élete, mert lehet, hogy a párja, vagy ő sem nagyon fogadja el a romaságot és akkor a saját gyereke elfogadásával lehet majd problémája.

Ha nem látszik a gyereken, de tudjuk, hogy roma, akkor ugyanezek a teendőink, mint egy őszinte közlés ugyanebben az óvodáskorban kezdődik az ő származásával kapcsolatban.

Mi a teendő, ha látszik is a romasága a gyerekeknek, tehát várható, hogy előbb utóbb vissza fogja valaki jelezni a cigányságát? Pavao-tól is olvashatjuk, hogy óvodáskortól kezdik el észrevenni a gyerekek a fizikai különbségeket szülők és maguk között, fontos, hogy ne menjünk el ennek a lereagálása mellett és dicsérjük minél többször az ő romaságából adódó fizikai jellemzőit. Én egy – biztos sokan hallották már, akik idejárnak ezt a történetet – a legjobbat egy egyszerű, 8 osztályos takarítónő örökbefogadó szülőtől hallottam, aki nem roma volt és egy roma kislányt fogadott örökbe a gyerek 5 éves volt. Megkérdeztem, hogy ő hogyan ápolja a gyerek romaságát, hogyan beszélnek róla? És azt mondta „Hát én nem tudom és egyszerű asszony vagyok, de amikor megölelem megcsókolom, mindig mondom neki, hogy gyönyörű szép cigány lányom”. Ő biztos hiteles volt. Nyilván nem a romák vándorlásáról beszélget egy ilyen korú gyermekkel. De egyébként ebben a korban is már elkezdhetünk megfelelő cigánymeséket olvasni a gyerekeknek (Zsuzsa körbeadja a könyveket) különböző korosztálynak szóló mesék, szinte történelmi történetek is vannak benne. Rögtön a legelején a legkisebb gyerekek számára bűbajos mese, hogy a Jóisten teremt az embert és anyagból süti a kemencében és először túl korán veszi ki és hát milyen sületlen lett ez a fehér ember, másodszor meg túl sokáig bent tartja és az meg túlsült, fekete ember lett. És akkor csak ezt a rövidet elolvasom, hogy lett a cigány ember, akit pont idejében kivett: „Lássatok csodát, ha még nem láttatok! A bőre gyönyörű barnára sült, olyan volt, mint a friss cipó héja, a haja hullámos, a szeme fekete, termete magas karcsú, vállas, szóval gyönyörű ember lett. No fiam, te leszel a cigányember. Téged örömben, jókedvben csináltak, azt is neked adom. Így történt, hogy a Jóisten az embert megteremtette. Méghozzá mindjárt három félet: fehérét, feketét, barnát. Azért énekelnek a cigányok szívesen máig, mert a Jóisten is énekelve alkotta meg őket és a jókedvét adta neki ajándékba.” És biztos még sok ilyen megerősítő cigány mese létezik a gyerekek számára. Alapvető feltételezés, hogy aki roma gyermeket fogad örökbe az nem elszigetelten fogadja örökbe, mert, hogy olyan gyönyörű a fogsora, gyönyörű barna szemük és sok mindent lehet mondani milyen szépek a cigánygyerekek. Meg hát úgysem olyan lesz, mint a többiek, mert én nevelem. Hanem, aki roma gyereket örökbefogad, az onnantól kezdve vegyes családdá válik. Amihez az tartozik, hogy keresni kell a kontaktust más roma családokkal. Nyilván épp valaki a múltkoriban kérdezte, hogy van nekik egy falusi víkendházuk és ott van roma telep, hogy majd oda engedjék el a gyereket játszani. Nem egészen erre gondoltunk, hanem hasonló középosztálybeli, hasonló gondolkodású roma családokkal keressük a kapcsolatot, akinek a gyerekével szívesen összeengedjük a gyerekünket. Szoktam a felkészítő tanfolyamon is mesélni a Rút kis kacsza mesét, ami nekem a kedvencem, hogy ez a kontaktuskeresésre lehet példa, hogy addig érezte nagyon rosszul magát a bőrében, amíg ő volt egyedül más ott a baromfiudvaron a többi kacsához képest, ahogy meglátta, hogy az ilyen rút kiskacsákból milyen gyönyörű hattyúk lesznek, akkor egyből megnyugodott a kis identitástudata ennek a rút kiskacsának. Ahogy az elején is mondtam, identitás az bár egy állandó, de benne van a múlt jelen és jövő összekapcsolása is, nem csak a ki vagyok, hanem kivé válhatok? Egyszer a Tegyeszben, szombatoként, ahogy volt ez a felkészítő tanfolyam azt láttam, hogy egy nevelőanya egy fekete óvodás kisfiút behoz kapcsolattartásra. Neki nem voltak úgy látszik itt Magyarországon szülei, de a Gandhi alapítványtól jött rendszeresen egy fekete férfi és egy fekete nő, – hogy egymáshoz mi közük volt nem tudom, mert csak társadalmi munkások voltak – egyszerűen azért találta ezt ki valaki nagyon okosan, hogy a kisfiú lásson felnőtt fekete embert, amivé majd ő válhat. Szóval ez a kontaktus egy nagyon fontos dolog azok számára, akik roma gyermeket nevelnek.

Gyakran találkozunk és ez is szintén elhangzott a Romadoption is vasárnap, hogy a gyerek nem akar roma lenni. Mit tegyen ilyenkor a szülő, ha a gyerek ezzel áll elő? Nyilván itt valami gondja van a gyerekeknek az ő romaságával, így egy beszélgetés mindenképpen szükséges, hogy mi a gondja ezzel és valószínű egy újabb megerősítésre van ebben a témában szüksége. De az amit sokan mondanak, hogy hagyjuk, még erre éretlen, nem tud ezzel még szembenézni, ez biztos, hogy egy részemről nem támogatható dolog, mert a szülő az minden vonatkozásban a realitáskontroll és ha erről nem lehet beszélni, vagy a szőnyeg alá söpörjük, akkor végül is csak az tapad hozzá, hogy ez nem meg tárgyalható és a szülőknek is egy nehéz téma. Ugye ezt szoktuk mondani, nem roma téma, hanem emlékezz vissza a te hasadból születtem, azt se fogjuk ráhagyni a gyerekekre, hanem azt jelenti, hogy megint megerősítésre és nyugtatásra van szükséges a gyermeknek. Ugyan nem az én pocakomból születtem, de most már együtt leszünk örökre. És itt is az én elfogadásom, amit a gyerekhez illően szavakba kell öntenem és megint új, pozitív példákat hozni a romasággal kapcsolatban.

Azt is szokták kérdezni, ha roma gyermeket nevelünk, akkor hogyan biztosítsuk a roma kultúrát és roma identitás alakulását? Járjunk vele táncházba? Vagy tanítsuk lovari nyelven? Csak azt tudjuk átadni, amik mi hitelesen is vagyunk. A mi identitásunkat. De kötelességünk a lehetőséget megadni viszont., ha neki tetszik a cigányzene, akkor hallgathassa, ne kapcsoljuk le a rádiót, ha ő azt kívánja. Ha cigány táncházba szeretne menni, akkor támogassuk ezt is, de erőltessük. Ez mindenkinek a saját dolga, hogy milyen vagyok én, hogyan vagyok én cigány, azt mi döntjük el, hogyan éljük meg azt az identitást, amiben vagy antropológiailag vagy társadalmilag benne vagyunk.

Ugye ez is már egy ismert dolog, hogy a fehér családokba nevelkedő afroamerikaiak szokták magukra mondani, hogy olyanok, mint az oreo keksz, hogy fekete kekszen fehér lélek. Nem tudom, hogy a fehér családokba felnövő roma örökbefogadottak diónak vagy minek nevezik magukat, hogy kialakult e valami, de pont a napokban hallottam itt született kínaiak banánnak nevezik magukat, hogy kívül sárga belül fehér. De azt gondolom, hogy nem tudom megváltoztatni a bőröm színét, de hogy belül lehetek mindkettő is és ennek az aránya, hogy a cigány identitást mennyire érzi sajátjának, ez legyen az ő útja is, hogy fogadjuk el, hogy a gyerekkor és az évek során ez változhat. Egy régi szülőtárs, akinek már unokája is van ők mesélték – nem titkokat árulok, el mert nyilvánosan mesélték a történetüket – nagyon sötét bőrű fiút fogadtak örökbe, olyannyira, hogy a Barna nevet – bár tudták, hogy nem ildomos megváltoztatni – kérték, hogy más neve legyen. Ez a fiú tudta – külleme alapján egyértelmű volt – de a családban sem volt titok, hogy roma, de az évek során hol iszonyatosan tagadta, hol afro-frizurával próbálta álcázni, hol zsidópajeszt fésült magának és amikor meg felnőtt lett, akkor egy kannás folklór zenekarban zenélt. Hogy ezt az utat mindenkinek hagyni kell, hogy maga bejárja.

Meg lehet-e úszni a diszkriminációt a gyerekekben? Szülőktől, gyerekektől, örökbefogadottaktól sok történetet hallva azt gondolom, hogy nem valószínű, hogy ne találkoznának ilyen atrocitásokkal, helyzetekkel, hogy akkor mit tehet mégis az, aki vállalja azt, hogy roma gyermeket neveljen. Azt gondolom, hogy csal az önbecsülés, önelfogadás, amit alapvetően a szüleink alakítanak ki bennünk, segít megúszni, hogy súlyos traumákat okozzanak az ilyen helyzetek, ami azért reméljük egyre kevesebb lesz a gyermek életében. És azt gondolom, hogy azzal együtt, hogy egy ilyen világban élünk, az mégsem lenne jó – és hát ilyen családokkal is időnként találkozunk –, akik gerjesztik ezt a rettegést a roma gyerekekben, miközben azért nem egy homogén társadalom veszi ezeket a családokat körül. Vannak

előítéletesek, de vannak normális emberek ebben a hazában is és hogy keresni kell azt a közeget, ahol bennünket így elfogadnak: Romadopt,Mózeskosár Egyesület. referenciát kell kérni az oktatási intézményektől, pedagógusokról és ha mégis sérelem éri a gyereket, fontos, hogy a szülő kiálljon mellette és az egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordulva nagyon nagy segítséget kapott a család egy ilyen esetben. És hát persze van olyan helyzet, maikor nem mi vagyunk az erősebbek, akkor nem egy jó megoldás, de valamikor el kell hozni onnan a gyereket és új közösséget kell keresni. Hát nem olyan pozitívrá sikerült ennek a vége, de attól tartok mások sem fognak sokkal rózsásabb képet festeni ebben a témában, de most arra lenne lehetőség, hogy beszélgessünk esetekről, helyzetekről.